

IKASLEEN ETA IRAKASLEEN ROLAK PLEEN INGURUNE BERRIETAN IRAKASKUNTZA-IKASKUNTZA PROZESUAN

PLE: IRAKASKUNTZA-IKASKUNTZA TESTUINGURU BERRIA

Ikaskuntzako Ingurune Birtualak hezkuntzan sartzeak ikasgeletan metodologia aldatze hutsa baino eraldaketa orokorragoa dakar. Siemensek (2007) dio garai hauetan ikasteak ikasteko eta irakasteko modua aldatzea dakarrela. Ikasleak gizarte industrial eta postindustrial batean partaide izateko prestatzetik, informazioaren memorizazioak markatutako ikaskuntza nagusi zen gizarte horretan; ezagutzaren gizarte batean bizi diren ikasleak prestatzetik, une bakoitzean ikasten jakitea baizik ez den gizarte batean.

XXI. mendean ikasteak ikaslea martxan jartzea dakar. Hau da, ikasleek nemoteknikoa gainditzea eta prozesuan inplikatzeko (Starkey, 2011; Cabero, 2014). Laburbilduz, ikasleak ikasiko du egiten, pentsatzen, adierazten, kritikatzeko, ebaluatzen eta, batez ere, bere ikaskuntza-prozesuaz jabetzen. Schaffert eta Hilzensauer-en Hitzak lanean (2008), ikasten duen pertsona aktiboa izango da, eta ezagutza kontsumitzeaz gain, sortu ere egingo du. Ildo beretik, Cabero eta Llorente (2015) irakasleek gehitu dute ezagutza partekatuko eta beren ikaskuntza-sare pertsonalak edo PLN sortu beharko dituztela.

Irakasleak bide horretan lagundu beharko die ikasleei, eta bideak erraztu beharko dizkie ikasleek uler dezaten nola, zerekin eta norekin ikasten duten. Ikaskuntzako Ingurune Pertsonala kontzeptua bera osatzen duten alderdiak, PLE ikasleak bere eguneroko bizitzan ikasteko erabiltzen duen guztia baita (Adell eta Castañeda, 2010; Castañeda eta Adell, 2013).

Idea guzti hauetan, garrantzitsuena ez da ikasleek ezagutzak barneratzea soilik, baita beren ikaskuntza-ekosistema sortzeko beharraz jabetzea ere. Horrela, bere bizitza profesionalean eta pertsonalean sortzen zaizkion ikaskuntza-premietara egokitutako ezagutzak eskuratu ahal izateko trebatuko da.

Horregatik guztiagatik, beharrezkotzat eta premiazkotzat jo daiteke ikasleen eta irakasleen rola aldatzea, eta bi alderdi horietan sakonduko dugu hurrengo ataletan.

IKASLEAK IKASKUNTZAKO INGURUNE BIRTUALEAN (PLE)

Egungo ikastuna irakaskuntza-ikaskuntza agertoki berri baten aurrean dago. Bertan, PLE bezalako mekanismo edo tresnen bidez, ikaslea bere ikasketaz jabetu nahi da. Horrela bizitza osoan ikasi ahal izango duelako.

Bolivarrek (2012) planteatutako hausnarketari jarraituz, ikus dezakegu interneten garaiko irakaskuntza-ikaskuntza prozesuaren ezaugarriak honako faktore hauek direla:

- Elkarrizketa: iritziak, informazioak eta zalantzak trukatzeko ikasteko modu nagusia bihurtu da. Gertu edo urrun dauden pertsonekin hitz egiteak, modu sinkronikoan eta asinkronikoan, gure ikaskuntza garatzen laguntzen digu. Ikasten dugun aldi berean, komunikatzeko gaitasuna garatzen dugu, uneoro ulertu eta/edo adierazi behar baitugu. Baina idatzitakotik eta irakurritakotik harago, komunikazio-gaitasun globala garatzen dugu, eta ikus-entzunezkoa garrantzi handia hartzen ari da. Gaitasun mediatikoaren garapena bera funtsezko alderdia da gaur egungo ikasleen gaitasunak garatzeko, bai Lehen edo Bigarren Hezkuntzakoak, bai Unibertsitatekoak.

- Elkarrekintza: lotura estua du aurreko paragrafoan deskribatutako alderdiarekin. Hitz egiteko, elkarri eragin behar diogu. Elkarrekintzaren arauetan murgiltzea, belaunaldien arteko eta kulturen arteko interakzioa sustatuz, gero eta globalizatuagoa den mundu batean txertatuta dagoen gizarte batean. Interakzioaren helburua arazo berriak aurreikustea eta konpontzea izango da, irtenbide alternatiboak bilatuz.

- Banatua: ikasteko modu horren bidez talde-ikaskuntza eta ezagutzaren elkarlaneko eraikuntza sustatzen direlako (Cabero, 2014).

- Likidoa: etengabe eraldatzen ari den ikaskuntza-prozesu bati egin behar diogu aurre, aurretik zehaztutako helburu estatikoak alde batera uztea dakarrena (Cabero, 2014).

- Nonahikoa: sarearen garapenak m-learning izenaz ezagutzen duguna ezartzea dakar, eta azken urteotan garrantzi handia hartzen ari da ikaskuntza formalaren eta ez-formalaren ikuspegitik (Brazuelo eta Domingo, 2011).

- Pertsonalizatua: bere informaltasunak ikaslearen ezaugarri indibidualetara egokitzearekin lotzen duelako (Cabero, 2014).

- Hibridoia: gaur egun, sarearen eraginarekin, ikasleek elkarreraginean erabiltzen dituzten ikaskuntza-objektuen eta informazio-iturrien arteko mashup baten emaitza da ikaskuntza (Cabero, 2014).

Ezaugarri horiek argitzen digute ikasleek PLEak garatzeko helburu hirukoitza, lehen adierazi bezala, ikasleak nola, norekin eta zerekin ikasten duten jabetzea.

Horrela, bizitzan zeharreko ikaskuntza garatzeko modu horri aurre egin behar dion ikasle batek trebetasun batzuk aurkeztu eta gaitasun espezifiko batzuk garatu beharko ditu, aurreko mendeetako ikasleek ez zituztenak eta Marin doktoreari jarraiki (2013) taula honetan aurkezten direnak:

“ ikastea eta ikasteko jakin-min eta desira etengabea garatzea, bizitza bere alderdi guztietan aberasteko.”
“Arazo berriei aurrea hartzen eta horiek konpontzen ikastea, irtenbide alternatiboak asmatuz.”
“Informazio iraunkorra aurkitzen eta ezagutza bihurtzen ikastea.”
“Irakaskuntza errealitatearekin lotzen ikastea.”
“Modu diziplinarteko eta integratzailean pentsatzen ikastea, arazoaren eta egoeren dimentsio guztiak hauteman ahal izateko.”

1. Taula: ikasleen gaitasunak (Marín, 2013:84)

Aurkezten den eszenatoki berri hori aztertuta, beraz, ikaskuntza-prozesua aberasteko PLE eraikitzeari aurre egin behar dioten ikasleek hiru ezaugarri nagusi izan behar dituzte: beren ikaskuntza arautzeko gai izatea, gaitasun teknologiko nahikoa izatea eta beren nortasun digitala eraikitzen jakitea.

Gaur egun, ia etengabe hitz egiten da natibo digitalei buruz. Baina haur eta gazte guztiak teknologia edozein helburutarako erabiltzeko gai direla pentsarazten digun kontzeptu horri kontrajarrita, hori zalantzan jartzen duten ikerketak aurkitzen ditugu. Hainbat azterlanek adierazten dute egungo ikasleen gaitasun digitalaren maila askotarikoa eta heterogeneoa dela, baita unibertsitarioen maila batzuetan gainbaloratua izan dela ere (Valtonen et al., 2012). Zehazki, Cabero eta Llorentek (2008) adierazi dute ikasleek

IKTak ikuspegi teknologiko edo instrumental batetik erabiltzen badakitela, baina ez posizio sinboliko eta hezitzaileetatik.

Markesa et al. (2011) konpetentzia digitalaren deskribapen landua aurkezten du, egungo ikasleek garatu beharko lituzketen 11 dimentsiotan oinarritua. Hona hemen dimentsioak (ikus 2. taula):

Neurriak
Sistema telematikoen oinarrizko ezagutzak
Sistema eragilearen oinarrizko erabilera
Internet bidez informazioa bilatzea eta hautatzea
Pertsonen arteko komunikazioa eta lankidetzaz-lana sareetan
Testu-prozesamendua
Irudiaren tratamendua
Kalkulu eta grafiko estatistikoak egitea
Datu-baseak
IKTekin entretenitzea eta ikastea
Tele-kudeaketak
IKTen aurreko jarrera orokorrak

2. Taula. Ikasleen gaitasun digitala (Marín, 2013:90)

Laburbilduz, irakasleen zeregina garrantzitsua da alderdi horretan, hurrengo atalean ikusiko dugun bezala, Web 2.0-k PLEak eraikitzeke eskaintzen dituen tresnak aurkezteko edo mobilizatzeko gida izango baita.

Orain arte, PLEaren eraikuntzaren alderdirik teknologikoena jorratu dugu, baina ikasleek gaitasun didaktikoak edo ikaskuntzakoak eta norberaren nortasuna garatzekoak ere garatu behar dituzte.

Horrela, PLE eraikitzeke prozesuan dagoen ikasle bat bere ikaskuntza autoerregulatzen trebatuko da. Izan ere, PLE bat eraikitzeke ikaskuntzaz jabetzea eskatzen du, eta horretarako hiru ekintza egiten ditu: informazioa bilatzea, kudeatzea eta partekatzea (Castañeda eta Adell, 2013). Horregatik, ikasleek bide horretan lagunduko dieten hainbat gaitasun ikasi eta garatu behar dituzte.

Trebetasun horien artean, lehenengoak bere ikaskuntza-helburuak finkatzen ikasiko du. Horri lotuta egongo dira informazioa kudeatzeko aukera osatzen duten guztiak, hala nola irakurtzea, laburtzea, kritikatzeko, adieraztea, etab. (Dabbagh eta Kitsantas, 2012; Cabero, 2014). Horren ondorioz, prestakuntza-prozesua modu autonomoan, arduratsuan eta sortzailean antolatzen ikasiko du (Beetham eta Sharpe, 2007), eta banakako ezagutza eraikitzen amaituko du.

Ikasleak, ikasteko moduari buruzko ezagutza indibidual eta kontzienteko prozesu honetan, bere azterna pertsonala uzten du, eskuarki bere identitate digitala bezala ezagutzen dena. Ikasteko modu berri horretan murgildutako ikasleek sarean identitate bat nola eraikitzen den ezagutu eta kontuan hartu behar dute, identitate hori ez baitago soilik norberaren esku.

Castañedak eta Camachok (2012) ohartarazi dutenez, gure nortasuna funtsezko bi alderdik bat egitea da sarean: nik esaten dudana eta nitaz esaten dutena. Bestela esanda, alderdi pertsonala eta alderdi soziala.

Hainbat azterlanek bermatzen dute ikasleek beren nortasun digitalaz egiten duten kudeaketa kontzientearen eskasa (Aresta et al., 2013). Hala, egungo ikasle batek, bere PLEaz jabetuta, sarean edo identitate digitalean duen arrastoa ezagutu eta kontuan hartu behar du hiru galderari erantzuten diela:

Zer irakasten dut nitaz? Nork eragin dit? Nork du nire eragina?

3. Taula: nortasun digitala eraikitzeke galderak
(Castañeda eta Camacho, 2012:356)

Horrela, ikasleak aztertu ahal izango du zer ekarpen egiten dion Interneti eta zer islatzen duen sarean. Azken batean, sarean nola jokatzeko duen eta sareak nola eragiten dion bere portaeran, nahiz eta gure identitate digitalaren zati bat eraiki egiten den horretaz jabetu gabe (Castañeda eta Camacho, 2012).

PLEREN ERAGINA EGUNGO IRAKASLEEN GAITASUNETAN

Irakasleak PLE inguruneetan dituen gaitasunei buruz hitz egiten dugunean burura datorrigun lehenengo galdera da: zer egin behar zaio irakasleari ikasleak kontzientzia hartzen badu, helburuak finkatzen baditu, ingurune kolektibo baten barruan banakako ikaskuntza-prozesu batean eraikitzen, kudeatzen eta ebaluatzen badu?

Kontraesankorra dirudien arren, egungo irakasleek zeregin nekeza eta konplikatu dute, beren rola aldatuz hasten dena. Ikasleen gidari edo laguntzaile izateko eskubidea. Hau da, bere helburu nagusia ikasle bakoitzari bere PLEa eraikitzen laguntzea izango da.

Beraz, aholkularia, bideratzailea, diseinatzailea, moderatzailea, etengabeko ebaluatzailea, orientatzailea, dinamizatzailea, hautatzailea eta prozesu honetan beharrezkoa den guztia izango da (Cabero, 2008). Gisberten arabera (2002) bost dira irakasleen oinarriko rolak: informazio-aholkulariak, taldeko kolaboratzaileak, ezagutza-kritikoak sortutakoak, ikaskuntza-bideratzaileak eta gainbegirale akademikoak. Eta Puentesek (2013) adierazten duen bezala, Caberok (2004) proposamena egokitu zuen, eta esan zuen irakasleei alderdi teknikoetara, sozialetara, orientatzaileetara eta antolatzaileetara bideratutako funtzioak esleitu behar zitzaizkiela, aholkulari akademikoaren proposamena zabaltzeko.

Beraz, irakasle on batek gaitasun didaktikoak zein digitalak garatu beharko ditu, ikasleekin esan bezala. Horrela, ikaskuntza- eta komunikazio-egoera birtualak nahiz aurrez aurrekoak diseinatu ahal izango ditu, ikasleen eta haien ezagutzaren bilaketa-, kudeaketa eta komunikazio premien ingurukoak. Gainera, ikasteko prozesu horretan bat egiten duten pertsonen sareak sortzeko balio du.

Horren guztiaren ondorioz, irakasleak, rol berria izan arren, erreferentzialtasuna mantentzen jarraitzen du. Hau da, irakasleak ikasleentzako erreferentziazko pertsona

izaten jarraituko du, baina ez da izango mundura gero eta irekiago dauden ikasgeletan ikasteko prozesuan laguntzen dien bakarra.

Aurreko guztiaz gain, irakasleek funtsezko beste erronka bati egin beharko diote aurre: ikasle bakoitza PLE eraikitzaera animatzea. Horretarako, lehenik eta behin, PLEen oinarritutako irakaskuntza-ikaskuntza prozesuaren ikuspegia esanguratsua izan behar da ikasleentzat. Ildo horretan, Dabbaghek eta Kitsantasek (2012) hiru urrats zehazten dituzte, irakasleak PLEen garapena errazteko egin ditzakeenak, eta honako hauek dira (ikus 4. taula):

1. MAILA	Irakasleek gizarte-baliabideak erabiltzera animatu behar dituzte ikasleak, beren PLE eraikitzeko. Ekintza honen helburua da ikasleak gidatzea ikasteko espazio pertsonal eta pribatu bat sor dezaten, norberaren produktibitateko edukia kudeatzeaz eta autogeneratzeaz gain.
2. MAILA	Ikasleek elkarrekintza soziala eta lankidetzak areagotzea sustatzen da. Irakasleek gizarte-baliabideak erabiltzera eta ezagutza-trukean parte hartzera animatuko dituzte. Lankidetzak bultzatuko du, ikasleak autoerregulazio- eta autojarraipen-prozesuetan inplikatu dituzten jarduerak diseinatuz. Ikaskuntza-estrategiak identifikatzen laguntzeaz gain.
3. MAILA	Ikasleak komunikabide birtualen gizarte-erabileran gidatuko dituzte, beren ikaskuntzari buruz hausnartzeko, norberaren esperientzia partekatuz.

4. Taula: PLEaren erabilera errazteko mailak (Cabero, 2014:70)

Beraz, ukalezina da irakasleen zeregina ezinbestekoa dela PLEetarako bide horretan. Baina digitalki trebea eta ikuspegi pedagogikotik ausarta den irakasle batena.

AMAITZEKO

PLEa eraikitzeak bide eraginkorra irekitzen du ikasleek beren ikaskuntza-prozesuaren kontzientzia har dezaten, informazioaren kudeaketan eta PLN edo ikaskuntza-sare pertsonalak sortzean oinarrituta (Attwell, 2007). Hau da, nola ikasten duten dakiten pertsonen trebakuntza sustatzen du, eta, beraz, bizitza osoan ikasten jarraitu ahal izango dute, eta horrek ibilbide profesionalean lagunduko die. Ezagutzan eta komunikazioan oinarritutako gizarte globalizatuari eusten laguntzeaz gain.

Une honetan, gakoa da ikasleak ez ezik, irakasleak ere gaitzea beren ikasleen gidari eta laguntzaile izan daitezen irakaskuntza-ikaskuntza prozesu kontziente, autonomo eta, aldi berean, kolektibo horretan. Irakasteko eta ikasteko modu bat, geratzeko iritsi dela dirudiena.

BIBLIOGRAFIKOAK

- Adell, J. eta Castañeda, L. (2010). Los Entornos Personales de Aprendizaje (PLEs): una nueva manera de entender el aprendizaje. Roig, R. eta Fiorucci, M. (eds.), *Claves para la investigación en innovación y calidad educativa. La integración de las Tecnologías de la Información y la Comunicación y la Interculturalidad en las aulas*. Marfil.
- Aresta, M.; Pedro, L.; Moreira, A. eta Santos, C. (2013). Learning Beyond the Curriculum: PLE and the Development of Soft Skills, Enhancing Learning in the Social Sciences, 5:1, 19-24,
- Attwell, G. (2007). *Personal learning environments- the future of e-learning?* Hurrengo esteka topatu da http://www.somece2015.unam.mx/recursos/ACC/PLE_future_of_eLearning%20.pdf
- Beetham eta Sharpe (2007). *Rethinking pedagogy for a digital age: Designing and delivering e-learning*. Routledge.
- Bolívar, J.M. (2012). 10 Rasgos del aprendizaje 2.0. Blog óptima infinito/innovación en Productividad y metodología GTD. Hurrengo esteka topatu da <https://optimainfinito.com/2011/03/10-rasgos-del-aprendizaje-20.html>
- Brazuelo, F. eta Domingo J. (2011). *Mobile Learning. Dispositivos móviles como recurso educativo*. Eduforma.
- Cabero, J. (2004). La función del tutorial en la teleformación. Martínez, F. eta Prendes M.P. (eds.), *Nuevas Tecnologías y Eeducación*, 129-143. Pearson Educación.
- Cabero, J. (2008). La formación del profesorado para el manejo de las Tic en los procesos de enseñanza/aprendizaje. Martínez, F. (coord.). *Incorporación de las TIC en los programas académicos de las Universidades estatales costarricenses*, 55-68. Diego Marín.
- Cabero, J. (2014). *Los entornos personales de aprendizaje (PLE)*. IC editorial.
- Cabero, J. eta Llorente, M.C. (2008). La alfabetización digital de los alumnos. Competencias digitales para el siglo XXI. *Revista Portuguesa de Pedagogía*, 42, 2, 7-28.
- Castañeda, L eta Camacho, M. (2012). *Desvelando nuestra identidad digital. El profesional de la información*, 2012, julio-agosto, v. 21. Hurrengo esteka topatu da <http://eprints.rclis.org/17350/1/2012EPI.pdf>, 04/05/2016.
- Castañeda, L. eta Adell, J. (2013). La anatomía de los PLEs. L. Castañeda eta J. Adell (Eds.). *Entornos Personales de Aprendizaje: Claves para el ecosistema educativo en red*, 11-27. Marfil.
- Dabbagh, N. eta Kitsantas, A. (2012). Personal Learning Environments, social media, and self-regulated learning: A natural formula for connecting formal and informal learning. *Internet and Higher Education*, 15, 1, 3-8.
- Gisbert, M. (2002). El Nuevo rol del profesor en entornos tecnológicos. *Acción Pedagógica*, 11,1, 48-59.

- Marín, V. (2013). Competencias digitales de los alumnos la organización de un PLE y su utilización en la formación. Fonseca M.C. (coord.), *Los Entornos Personales de Aprendizaje. Visiones y retos para la formación*, 84-98. Universidad Metropolitana de Caracas.
- Marqués, L. et al. (2011). La creación de una comunidad de aprendizaje en una experiencia de blended learning, *Pixel-Bit. Revista de Medios y Educación*, 39, 55-68.
- Puentes, A. (2013). El rol del profesor en la utilización de los PLE. En Fonseca M.C. (coord.). *Los Entornos Personales de Aprendizaje. Visiones y retos para la formación*, 99-110. Universidad Metropolitana de Caracas.
- Schaffert, S. eta Hilzensauer, W. (2008). *On the way towards Personal Learning Environments: Seven crucial aspects, in eLearning Papers*, 9. Hurrengo esteka topatuda <http://matchsz.inf.elte.hu/tt/docs/media15971.pdf>
- Siemens, G. (2007). Connectivism: creating a learning ecology in distributed environments. Hug, Th. (ed.). *Didactics of microlearning. Concepts, discourses and example*, 53-68. Músnter: Waxmann
- Starky, L. (2011). Evaluating learning in the 21st century: a digital age learning matrix, *Technology. Pedagogy and Education*, 20,1,19-39.
- Valtonen, T., Hacklin, S., Dillon P, Vesisenaho M., Kukkonen J. eta Hietanen, A.. (2012). Perspectives on personal learning environments held by vocational students. *Computers eta Education*, 58, 2, 732-739.